

**לעילוי נשמת
הרב הפ"ץ בן אסתר זצ"ל**

פרשת תרומה

חידושי תורה ושאלות על **פרשת השבוע** ועניינא דיומא מ - א' ועד ת' מהמדרשים והמפרשים
התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה 96 פסוקים = מלאכה

ל"ט אבות מלאכה בשבת כנגד ל"ט פעמים שמופיע בתורה מלאכה במשכן. (ירושלמי, שבת, פ"ז ה"ב)
פרשת תרומה 3 מצוות, מתוכן 2 מצוות עשה ומצוה אחת לא תעשה. (ספר החינוך)

וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זָהב וְכֶסֶף וְנְחֹשֶׁת. (שמות כה ג) שלושה סוגים של אנשים בנותני הצדקה: **זָהב** - ר"ת זה הנותן בריא, ר"ל קודם שיפול בסכנה או בחולי נותן צדקה לעני תמיד והוא עומד בבריאותו, ולכן נמשל לזהב שהוא משובח מהכל. אבל מי שלא יתן עד שיפול בסכנה הוא נמשל לכסף שהוא קל מזהב, וזהו נוטריקון של **כֶּסֶף** - כשרואה סכנה פותח / פודה. והנמשל לנחשת זה אינו נותן עד שיחלה אח"כ הוא נותן הנדר שעשה וזהו נוטריקון של **נְחֹשֶׁת** - נדר / נתינת חולה שאמר תנו. (רבינו אפרים)

זָהב וְכֶסֶף וְנְחֹשֶׁת - **זָהב** רמז ליראה כמו שכתוב (איוב לו כב) **מִצְפוֹן זָהָב יֵאָמֶה עַל אֶלֹהֵי נֹרָא הוֹד.** פירש המלבי"ם - על ידי שהנהגתו צפונה ואין משיגים אותה, ע"ז בעצמו יש מקום לבחירה ולשכר ועונש, ועי"ז בעצמו יתראה הוד ה', והוד אלוה הוא נורא מאד, שאין איש משיג עומק חכמתו וזה הודו והדרו וכבוד ה'. **כֶּסֶף** מלשון כסופין רמז לאהבה. **נְחֹשֶׁת** בגימטריא **יום שבת (758)**. על ידי אהבה ויראה יכול אדם להמשיך עליו קדושת שבת קודש בכל יום. תלמיד חכם שעושה כן נקרא מטעם זה שבת דכולי שאת (זוהר ח"ג כט א) ויזכה ליום שכולו שבת. (צמח צדיק)

דָּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנֵנוּ לְבָבוֹ וַיִּקְחוּ אֶת תְּרוּמַתִּי. וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זָהב וְכֶסֶף וְנְחֹשֶׁת. (שמות כה ב-ג)
מדוע המילה **תְרוּמָה** מופיעה בשלושה אופנים שונים? **תְרוּמָה**, **תְרוּמַתִּי**, **תְרוּמָה**.

איתא בשו"ע (יו"ד רמט) שיש כמה מעלות בנתינת הצדקה. הראשונה במעלה - שיתן כפי נדבת ליבו. למעלה מכך - שיתן מעשר מרווחיו, המשובח שבכולם - שיתן חומש מרווחיו. וזהו ביאור הפסוק: תחילה אמר **ויקחו לי תרומה** חתם כנגד הנותן כפי נדבת ליבו. אח"כ אמר **תקחו את תרומתי** בתוספת י' כנגד הנותן מעשר מרווחיו. אח"כ אמר **וזאת התרומה** בתוספת ה' כנגד הנותן חומש מרווחיו.

זָהָב וְכֶסֶף וְנְחֹשֶׁת - באותיות שלושת התיבות הללו מרזים עליות ספר תורה של כל השנה כולה. **זָהָב ז'** - שבעה עולים ביום שבת. **ה'** - חמשה עולים ביום טוב. **ה'-ב'** רמז לימי השבוע חמישי ושני שמוצאים ס"ת. **כֶּסֶף ר"ת** כפור סוכות פסח. **נְחֹשֶׁת ר"ת** נרות חנוכה, חודש, שבועות, שמיני עצרת, תענית. (חת"ס)

בפסוק **שִׁמֵע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֶחָד**. (דברים ו ד) מרמז על ענייני קריאת התורה בציבור של עם ישראל.

שִׁמֵע - 3 אותיות כנגד שלושה קוראים בימים ב' ה'. **יִשְׂרָאֵל** - 5 אותיות כנגד ימים טובים בהם קוראים חמשה עולים. **יְהוָה** - 4 אותיות כנגד ארבעה קוראים ביו"ט. **אֶחָד** - 6 אותיות כנגד ששה קוראים ביו"א. **יְהוָה אֶחָד** - 7 אותיות כנגד שבעת הקוראים בשבת. (ר נתן אדלר)

כָּל הָאֵלֹהִים בַּיָּת אֶחָד - בבית המקדש היו ג' טורי גזית, וטור כרותות ארזים, ומהם נעשה הבית, הרי לנו א' ב' ג' שהם ארזים גזית בית. ד' הוא דביר, ה' היכל. ו' הוא אמה טרקסין צורת ה-ו' המפסקת בין היכל לדביר. ודוק שה' נבדל מד' בו' לבד. ז' הוא מצופה זהב. ח' חלונות. ט' האולם כמין ט'. י' יציעות, כ' כבש למזבח כרובים כפורת כיוור כנו כותרות לעמודים, ל' לולים, מ' מזוזה מזבחות מנורה, נ' נרות, ס' סיפים, ע' עזרות עליות עמודים, פ' פתחים, צ' צלעות, ק' קורות, ר' רהיטים, כדכתיב קרות פְּתִיחוּ אֲרָזִים רְהִיטְנוּ בְּרֹתֵיכֶם. (שה"ש א יז), ש' שולחן ת' תאים, הוא קרקע הבית שהוא התחתים מהל', הוא הנוה נאוה קודש, שהוא הדירה שבתוכה, והוא חלל הבית נוה לשכינה. (אמונה והשגחה - הגר"א)

וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים וכו', **וַעֲשִׂיתֶם שְׁלֹחַן עֲצֵי שִׁטִּים** וכו', **וַעֲשִׂיתֶם מִנְרַת זָהָב טְהוֹר** וכו' (כה י, כה כג, כה לא) שולחן קודם למנורה משום שזבולון קודם ליששכר, לפי שהשולחן מורה על עושר והמנורה על התורה כדאיתא בגמרא (בבא בתרא כה): **אָמַר רַבִּי יִצְחָק: הָרֹצֵה שְׂיִתְקַיֵּם - נִדְרֵיכֶם, וְשִׂיעֲשִׂיר - יִצְפִּינָה, וְשִׂיעֲשִׂיר: שְׁלֹחַן בְּצִפּוֹן וּמִנְרַת בְּדָרוֹם.** משום שפרנסת תלמידי חכמים צריך להיות קודם לתלמוד תורה, לכך השולחן קודם למנורה.

מה הטעם שהארון קודם לשולחן?

איתא בשו"ע (יו"ד ת"ת רמז א) כל איש ישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורים בין בחור בין זקן גדול. אפילו עני המחזיר על הפתחים אפילו בעל אשה ובנים, חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר (יהושע א ח) **וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלֵלָה.** המנורה מרמז על תלמידי חכמים שעוסקים בעומק ובעיון ופלפול, ולזה צריך הכנת שולחן תחילה, ולכן אמר רבא לרבנן 'לא תתחזי קמאי לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי' (ברכות לה): לפיכך ארון שבו מונחים הלוחות ושברי לוחות, קודם לשולחן, והשולחן קודם למנורה. (תורת משה להחת"ס)

א"נ לפי שיש שני מיני תלמידי חכמים, יש צדיק גמור כמו רבי חנינא בן דוסא שלא צריך למחזיק שיחזיק אותו כי כל העולם נזון בשבילו, והוא קודם בוודאי לכל עשירי וסוחרי הארץ, ואין הוא צריך להם אלא הם צריכים לזכותו, אבל מי שלא בא למדרגה זו הוא צריך לזבולון שיפרנסו, וזבולון קודם לו, לפי זה מובן שארון הקודש שבו מונחים הלוחות ועמד בקודש הקדשים מרמז על תלמיד חכם כרבי חנינא בן דוסא שהוא קדש קדשים ואינו נהנה מהעולם הזה ודי לו בקב חרובים ולכן הוא קודם לשולחן ומנורה, אבל מנורה מרמז על תלמיד חכם שאינו במדרגה זו, ולא נכנס עדיין לפני ולפנים, וצריך לזבולון שיחזיק בו, ואז השולחן קודם לו. (כתב סופר)

וַעֲשִׂיתֶם מִנְרַת זָהָב טְהוֹר (כה לא) המנורה מרמזת על התורה. ששת הקנים היוצאים מן המנורה מרמזים על ששה סדרי משנה היוצאים ומסובבים את פני המנורה, הוא הנר האמצעי, המרמז לתורה שבכתב. ארבעת הגביעים המשוקדים מרמזים לארבעת חלקי התורה - **פרד"ס**, שהם פשט רמז דרש סוד. והכפתורים ופרחים כנגד פלפולה של תורה, המהדרת ומיפה את התורה. (הרידב"ז)

הפרשה מסתיימת בפסוק **לְכָל פְּלִי הַמִּשְׁכָּן כָּכָל עֲבַדְתֶּוּ וְכָל יְתֻדָתוֹ וְכָל יְתֻדַת הַחֹצֵר וְנְחֹשֶׁת.** (שמות כז ט) וסמך ליה **וְאֵתָה תְּצַנֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שִׁמְן זַיִת זָךְ כְּתִית לַמֶּאֱרוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד.** (שמות כז כ) והוא רמז לנר החנוכה - **נְחֹשֶׁת ר"ת** נרות חנוכה שמאל תדליק. וסמך ליה **שִׁמְן זַיִת** כי הוא מצוה מן המובחר, כדאיתא במסכת שבת (כג). ואמר רבא נר חנוכה מצוה להניחם לטפח דסמוך לפתחו, לכך רמז **בְּאֵהָל מוֹעֵד** בטפח אחד הסמוך לפתח ר"ת **בְּאֵהָל**. (רבינו אפרים) **א"נ** מכאן רמז שמשנה רבינו עשה מדעת עצמו **נְחֹשֶׁת** והקב"ה צוה לעשות **שָׁרָף** לכך נעלם שמו של משה רבינו בפרשת **וְאֵתָה תְּצַנֶּה**. משל למלך שעשה לו יועץ והיועץ דיבר דבר מבלי לשאול את המלך וכעס המלך ואמר היום לא יבוא היועץ כמנהגו. וכן בפרשת ויקהל סיים **נְחֹשֶׁת** וסמך ליה **אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן,** רמז שחזר הקב"ה והסכים על ידו של משה וזהו **אֲשֶׁר פָּקַד עַל פִּי מֹשֶׁה** פירוש על שם שהודה לו למשה. (תוספות השלם)

שאלות

- א. ראייה בפרשה שכל המוסיף גורע.
- ב. **דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי.** (שמות כה ב) מה הטעם שנאמר ויקחו היל"ל וינתנו שהרי הציווי נאמר אל כלל בני ישראל. מה בני ישראל לוקחים באמצעות התרומה.
- ג. מה הטעם שנשים נהגו לברך בברכת המזון ברית ותורה, (ועל פריהם שחממתם בכשרנו ועל תורתך שלמדנתנו) אע"פ שאינם חייבות בברית ותורה.
- ד. שבעה רועים עמדו להם לישראל והשביעי כנגד הבריה התיכון לפי שהוא מבריה את האומות מן הקצה.
- ה. **ועשיתם שלחן עצי שטים אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה נחצי קמתו.** (שמות כה כג) נצטוונו בזה לעשות שולחן בבית המקדש. מה הטעם שמצוות עשיית השולחן לא נמנית בתרי"ג המצוות.
- ו. ראייה בפרשה שיש מצווה להגביה את שולחן לחם הפנים להראותו לעולי הרגלים.
- ז. ראייה בפרשה שחייב אדם למשמש בתפילין בכל שעה ושעה, שלא להסיח דעתו מהם.
- ח. על גזעו נאמר ויחץ את שלש מאות האיש שלשה ראשים ויחץ שופרות ביד כלם וכדים ריקים ולפידים בתוך הפדים. (שופטים יז) מה הטעם שחלק אותם גזעו לשלושה ראשים, וכדים שופרות וכדים ריקים ולפידים בתוכם. והקשר לפרשתנו.
- ט. **ועשו ארון עצי שטים אמתים נחצי ארכו ואמה נחצי רחבו ואמה נחצי קמתו.** (שמות כה י) מה הטעם שציווה הקב"ה לעשות את הארון קודם. הרי צדק בצלאל בשאלתו, כלים שאעשה לאן אכניס אותם והודה לו משה ועשה את המשכן לפני הארון.
- י. כל הכלים שעשה משה רבינו, נתנה בהן התורה את מידת אורכם ורחבם וקומתם. הכפורת שהייתה לארון ככיסוי, נתנה התורה את מדת ארכה ואת מידת רחבה, שנאמר **ועשיתם כפרת זהב טהור אמתים נחצי ארכה ואמה נחצי רחבה.** (שמות כה יא) ולא את העובי שלה. מה היה עוביה.
- יא. **וצפית אתו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו ועשיתם עליו זר זהב סביב.** (שמות כה יא) פרש"י - שלוש ארונות עשה בצלאל, שנים של זהב ואחד של עץ וארבעה כתלים ושולים לכל אחד ופתוחים מלמעלה נתן של עץ בתוך של זהב, ושל זהב בתוך של עץ, ופתח העליונה בזהב, נמצא מצפה מבית ומחוץ. מאחר והארון מצופה זהב מבית ומחוץ, למה צריך ארון של עץ.
- יב. שני אחים נולדו תאומים - אחד מהם נולד בכ"ט אדר א' השני נולד בתחילת אדר ב'. שנת הבר מצוה הייתה פשוטה, זה שנולד בתחילת אדר ב' נעשה בר מצוה בתחילת אדר, השני שנולד בכ"ט אדר א' אינו נעשה בר מצוה עד כ"ט אדר. לאיזה ענין הראשון שנולד הוא הבכור.
- יג. ראייה בפרשה שלא מוסיפים בירושלים מקומות שיש להם קדושה קלה לעשותה קדושה חמורה ממנה. כי העזרות קדושתם גדולה משאר ירושלים, וירושלים קדושתה מעולה משאר ארץ ישראל אלא על פי בית דין של שבעים ואחד.
- יד. מספר הדורות מיום שנמול יצחק אבינו ועד שחרב בית המקדש, והקשר לפרשתנו.
- טו. **מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי.** (שמות כה ב) כל הדברים האמורים בפרשה עשו מהם את המשכן ואת כליו ובגדי אהרון ובניו. מצינו שנתן משה רבינו דין וחשבון מכל מלאכה ומלאכה. מדוע לא חישב את שכר הפועלים.
- טז. מה הטעם שלא פירטה התורה את מידת עוביו של הכפורת והוא טפח.
- יז. **צדקה תרומם גוי** אלו ישראל וחסד לאמיים תצאת. (משלי יד לד) פירש הרלב"ג - הצדקה שעושים ישראל לעשות דבריהם בצדק וביושר תרומם אותם ותינתם למעלה על כל גויי הארצות. ואולם החסד שעושים שאר האומות על מה שהוא ראוי לאהבת הש"י כאילו תאמר מה שיענו נפשם בעיניו נפלאים ומה שידמה לזה מהדברים הקשים שיעמיסו עליהם הוא חסרון לא תוספת בעבודת הש"י ואף אם היתה כוונתם לשמים. מה הטעם שהצדקה שעושים הגויים נחשבת חטא, אפילו כשכוונתם לשם שמים.
- יח. בפרשתנו נאמר **ועשו ארון עצי שטים** (שמות כה י) משמע שנעשה הארון משל ישראל. ואילו בפרשת עקב נאמר (דברים י) **ועשיתם לך ארון עץ** משמע עשה לך משלך.
- יט. ראייה בפרשה שכל המצוות כולן אין אדם יוצא בהן ידי חובה אלא דרך גדילתן כדוגמת ארבעת המינים.
- כ. **ועשיתם שנים כרבים זהב** (כה יח) ציווי מעשה הכרובים סותר לכאורה את הציווי **לא תעשה לך פסל וכל תמונה** (שמות כה ג). כמו כן כיצד התיר שלמה המלך לעשות לעצמו שנים עשר אריות בכסא שלו, וכן שנים עשר בקר תחת כיור הנחושת.
- כא. **ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה ואל הארון תתן את העדת אשר אתן אליה.** (כה כא) למה חזר ושנה שוב על אותו הציווי, הלא כבר נאמר לעיל (כה טז) **ונתת אל הארון את העדת**.
- כב. **ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים.** ועתה אילים מאדמים ועתה תחשים ונצי שטים. (שמות כה ד-ה) פרש"י - י"ג דברים האמורים בענין, כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לבגדי כהונה. (כה ב) מה הטעם שהוצרכו להביא י"ג דברים אלו דווקא ולא הביאו מה שלבם חפץ והיה אפשר למכור אותם ולקחת מהדמים מה שצריך לבדק הבית או למזבח או לבניית המשכן.
- כג. מה הטעם שהיה במשכן מ"ח קרשים, מאה לולאות ומאה קרסים. לא פחות ולא יותר.
- כד. **ותברית התיכון בתוך הקרשים מברת מן הקצה אל הקצה.** (שמות כו כח) מה היה אורך הבריה התיכון בשלושת צידיו מקצה לקצה.
- כה. **ועשו ארון עצי שטים אמתים נחצי ארכו ואמה נחצי רחבו ואמה נחצי קמתו.** (שמות כה י) מה הטעם שכל המידות בכלי המקדש היו שלמות חוץ משל הארון שהיו שבורות.

תשובות

- א. **אֲמִתִּים וְחֻצֵי אֲרָפּוֹ** (שמות כה י) שבלי הא' בראש המלה היינו קוראים מאתיים וחצי, וההוספה באה לגרוע את המספר ולומר שאינו אלא אמתיים וחצי. שהם שתי אמות וחצי (סנהדרין כט. – רש"י). א"נ בלי ה' היינו קוראים אמתיים חצי דהיינו מאה אמה. (שם הגר"א) *
- ב. ברכה לוקחים בני ישראל על ידי התרומה - שנאמר **הביאו את כל המעשר אל בית האוצר** ויהי טרף בביתו ובקונני נא בזאת אומר י-הנה צ-באות אם לא אָפַח לָכֶם אֶת אֲרָבֹת הַשָּׁמַיִם וְהַרְיַקְתִּי לָכֶם בְּרָקָה עַד בְּלִי דִי. (מלאכי ג י) וכמאמרם ז"ל עשר בשביל שתתעשר (תענית ח:). (אונים לתורה) *
- ג. גוף אחד שניהם נחשבים לענין זה. וכתב המג"א - ובבד"ה כתב דנשים הוי כגברים שאין נקרא אדם אלא כשיש לו אשה ואם כן ה"ל שניהם גוף אחד (מג"א או"ח קפז ג). ואיתא בגמרא (ברכות מט.) וְכָל שְׂאֵינוֹ אוֹמֵר בְּרִית וְתוֹרָה בְּבִרְכַת הָאֲרָץ, וּמְלָכוֹת בֵּית דָּוִד בְּבוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם — לֹא יֵצֵא יְדֵי הוֹבְתוֹ.
- ד. דוד המלך – הוא הרועה השביעי. והיו במשכן ז' בריחים כנגד שבעה דורות מאברהם אבינו עד משה רבינו, ושבעה רועים והבריה התיכון הוא דוד שמבריה את האמות מן הקצה. (בעה"ט)
- ה. הכשר מצווה הוא – למצוות לחם הפנים שנשים אותו בשולחן והוא תשיש קדושה. (רמב"ן סה"מ עשה לג)
- ו. **וְנִשָּׂא בָּם אֶת הַשְּׁלֶחָן**. (שמות כה כח) מְלַמֵּד שְׂמֻנְיָהוּן אוֹתוֹ וּמְרַאֲיוֹ בּוֹ לְעוֹלֵי רְגְלִים לָחֶם הַפָּנִים, וְאוֹמְרִים לָהֶם: רָאוּ חֵיבְתְּכֶם לִפְנֵי הַמִּקְוֹם, סִילּוּקוֹ פְּסִידוֹרוֹ. דָּאֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: נִסְ גְּדוֹל נַעֲשֶׂה בְּלָחֶם הַפָּנִים, פְּסִידוֹרוֹ קָדַּ סִילּוּקוֹ, שְׂנַאָמַר: לְשׁוֹם לָחֶם חוּם בְּיוֹם הַלְקָחוֹ (שמואל א כא ז). (חגיגה כו:) ומשום הכי לא הוי כלי העשוי לנחת. (משך חכמה, לקח טוב) *
- ז. **וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד** (שמות כה לח) נאמר בציץ שלא יסח הכהן דעתו ממנו, ויש בו אזכרה אחת, (שכתוב עליו קדש לה') קל והומר תפילין שיש בהם אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה. (מנחות לו:) בתפילין, בכל אחד מהם מופיע 21 פעמים שמו של הקדוש ברוך הוא, וסה"כ הוא נושא עליו 42 פעמים את שם השם.
- ח. **זכות אבות** שהם שלושה ראשים ובידם שופרות להזכיר אברהם ויצחק בעקידה שהקריב האיל, וקראו **תָּרַב לִי-הֵנָּה וּלְגִדְעוֹן** רמזו ליעקב הקל קול **יַעֲקֹב** וכן שמסר עצמו על קידוש ה' בשלושה דברים, שכרת האשרה, והרס המזבח ושחט הפר שהיה מוקצה לע"ז. (חומת אנך) וכן רצה להזכיר **זכות כלי המשכן**, ובחר הזמן בראש האשמורה הראשונה התיכונה שאז היו תורמין המזבח, ותורמת הדשן היא העבודה הראשונה במקדש. (מושב זקנים, בעה"ט)
- ח. חשוב שבכולם הוא ארון ברית ה' שבו עומדים הלוחות וספר התורה. שהרי כל ג' העמודים היו במקדש, התורה, העבודה וגמילות חסדים. והחשוב שבכולם הוא עמוד התורה לפיכך העמידו במקום הקדוש והחשוב ביותר במשכן קודש הקודשים. לפיכך ציווה לעשותו קודם לשאר הכלים. (אונים לתורה)
- ט. טפח היה עוביה של הכפורת – והוא נלמד מהפחות שבכלים שנאמר במסגרת השולחן, **וְעִשִּׂיתָ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב** (שמות כה כה) מה להלן טפח, אף כפורת טפח. (סוכה ה.)
- י. יצר הרע נמשל לעץ – לולא היצר הרע אין שבת לתלמידי חכמים, ומהו שבחן שכובשים את יצרם, כדכתיב (משלי טז לב) **וּמַשְׁלֵל בְּרוּחוֹ מִלְּקַד עֵיר**. ותנן (אבות ד א) **אֵינָהוּ גְבוּרָה? הַכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ**. (מדרש הגדול) *
- י. ירושה – הראשון הוא הבכור ליטול פי שנים בירושה. (שו"ע או"ח נ"ה ס"י, ואנ"ת חודש אדר)
- כ. **כָּל אִשָּׁר אָנִי מְרָאָה אוֹתָךְ אֵת תְּבִנְתִּי הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תְּבִנְתִּי כָּל כְּלָיו וְכֵן תַּעֲשֶׂהוּ**. (שמות כה ט) הציווי היה לו ולבית דינו. **וְכֵן תַּעֲשֶׂהוּ**, לדורות. מה משכן קדוש על פי משה שהוא במקום סנהדרין גדולה, אך לתוספת עיר ועזרות על פי סנהדרין גדולה. וכשם שהמשכן נעשה בכל פרטיו על פי משה, כך בית המקדש צריך להיעשות על פי בית דין של שבעים ואחד שהם במקום משה. (רש"י - סנהדרין טז:)
- ל. ל' דורות מיום שכרת הקב"ה ברית עם יצחק אבינו שנימול לשמונה עד שחבר ביהמ"ד, ואלו הן: צדקיהו, ואלו הן: שלמון, נחשון, עמינדב, רם, חצרון, פריץ, יהודה, עזיהו, אמציהו, יואש, אחזיה, יורם, יהושפט, אסא, אביה, רחבעם, שלמה, דוד, ישי, עובד, בעז, שלמון, נחשון, עמינדב, רם, חצרון, פריץ, יהודה, יעקב, יצחק – הרי שלושים. הה"ד אָרְךָ הַיְרִיעָה הָאֲחֵת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה (שמות כ ח) (מדרש הגדול)
- מ. מתנדבים היו – ולא קיבלו שכר על המלאכה וכן **וְכָל הַנְּשִׂים אִשָּׁר נִשְׂא לִבָּן אֲתָנָה בְּחֻמָּה טוֹו אֶת הַעֲזִים**. (שמות לה כו). וכן בצלאל וחבריו. (אונים לתורה)
- נ. נס היה – שהרי כל הזהב שהביאו למשכן לא היה מספיק אפילו כדי לעשות את הכפורת לבד. מכיוון שעובי טפח עם מידת האורך והרוחב הוא כמות גדולה ביותר של זהב, וכל שכן שהיו צריכים להביא עוד זהב לארונות שולחן מזבח ושאר כלי המשכן. לכך אין הכתוב אומר **ועשית כפורת עוביו טפח**, לפי שאין ביד אדם לעשותו אלא בדרך נס. (לקח טוב) והוא מזוקק - אלף ככר הכניס שלמה אלף פעמים לכור, ולא עמדו אלא על ככר אחת. (במ"ר יב ד)
- ס. סיפוק תאוותם הוא – במקרים שתאוותם תחפזן לעשות רשע גזל ורצח הם יעשו זאת, סיפוק תאוותם לעשיית חסד תגרום להם במקרים אחרים לחטוא יותר ויותר (לעיתים עושים הגויים חסד רק כדי להשקיט את מצפונם). כשיהודים עושים צדקה זה כדי לעשות רצון אביהם שבשמים וזה מרומם אותם יותר. (אגרות משה – קול רם עה"ת) א"נ לפי שהגויים גוזלים מזה ונותנים לזה. (מצודת דוד) א"נ לפי שעושים צדקה רק בשביל להרף את ישראל הא ודאי זה עון פלילי. (בבא בתרא י: בן יהודע) א"נ לפי שנותן לקנות לו שם ולהתגדל ולפרסם עצמו עליהם וזו אינה מדת ישראל והיא מידה מגונה עד למאד לא דיו שאינה נחשבת בצדקה אלא שהוא נקרא חוטא ועליה נאמר רחם לאומים חטאת. (פארי שם)
- ע. עושיין רצונו של מקום נקרא מעשה ארון הברית על שמם ונקראת העבודה על שמם, בזמן שאין ישראל עושיין רצונו של מקום נקראת העבודה על שמו של משה רבינו. (יומא ג: - רש"י) *
- ע. **עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים** (שמות כו טו) אמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחי: כל המצוות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן, שנאמר **עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים**. פרש"י – כגון קרשי המשכן ועמודים ולולב והדס וערבה. (סוכה מה:) *
- פ. פוחדים היו העדים להעיד עדות שקר לפי שהיו האריות שואגים ונוהמים לפיכך הותר, שנים עשר הבקר נעשו על פי הדיבור. (תוס' יומא נד:)
- צ. הציווי על הכרובים אינו קשה כלל כי מי שהזהיר לנו **לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל** הוא שציווה לנו לעשות את הכרובים. (מהר"י מינץ) א"נ הטעם שאסרה התורה להחזיק צורות אף שאינן נעבדות משום חשש שמא הרואים יטעו אחריהם ויחזיקו אותם לאלהות. אבל בשנים עשר הבקר שהכור נשען עליהם הכרת פניהם ענתה בהם שלא נעשו לשם אלהות. טעם זה יפה גם לכרובים, כיון שלא היו עומדים על הכפורת כשהם תלושים ממנו אלא דבוקים ומחוברים אליו ופניהם כלפי מטה, הרי נכנעים ומשועבדים לבעלי התורה המונחת בארון ואין חשש שיטעו אחריהם. (מהר"ם מפאדווא)
- צ. צניעות כפולה ומשולשת נצרכה להסתיר את לוחות העדות – א. עצם הנחתם בארון ב. כיסוי הכפורת ג. הפרוכת שסככה על הארון כדכתיב (מ ג) **וְסִכְתָּ עַל הָאֲרֹן אֶת הַפְּרֹכֶת**. לפי שקניין התורה אינה מתקיימת כי אם ע"י מידת הצניעות שהיא יסוד להשגת התורה וקניינה הנצחי (עוד יוסף חי) *
- ק. קיימים לעולם – דכתיב **עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים** (כו טו) שעומדין לעולם ולעולמי עולמים. (רבינו בחיי) לפיכך רצה הקב"ה שיביאו בני ישראל מנדבת הלב בלא שום כפייה אפילו לא בדיבור הקל, ושיביאו בעצמם את הזהב הכסף והנחושת, ושישימו את כל החומר הזה שנתקדש בקדושה יתרה ובנדיבות הלב למלאכת המשכן ויישאר קיים לעולם ולעולמי עולמים. (אונים לתורה) *
- ר. רמ"ח מצוות עשה וכנגדם רמ"ח אברים באדם. וביאור הפסוק **כָּל אִשָּׁר אָנִי מְרָאָה אוֹתָךְ אֵת תְּבִנְתִּי הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תְּבִנְתִּי כָּל כְּלָיו וְכֵן תַּעֲשֶׂהוּ**. (שמות כה ט) כשם שהצרתני לך אברי גופך שצרתני אותך ברמ"ח אברים, אף המשכן תעשה כן שיהיה החשבון מדוייק. **וְכֵן תַּעֲשֶׂהוּ** אף המצוות כמספר הזה. (ילקוט ראובני) *
- ש. שבעים אמות – תרגום יונתן **אוּרְבִיָּה שׁוֹבְעֵין אֲמִין**. שהיה מבריה לשלוש רוחות, כותל צפון שלושים אמות, כותל דרום שלושים אמות, י"ב אמות למערב, הרי שהיה הבריה התיכון שבעים אמות, לפי ששתי אמות היו נבלעות בירכתיים. (רבינו בחיי)
- ת. תלמיד חכם צריך שיהיה שפל ועניו ולבו נשבר בקרבו. (רבינו בחיי – כד הקמה), א"נ שכל מי שלומד תורה צריך לשבר ולהשפיל את עצמו. (בעה"ט) *

מקורות / חידודון *

- א. וכן בפסוק **עֲשֵׂתִי עֲשֵׂהָ יְרִיעֵת** (שמות כו ז) אמר חזקיה מנין שכל המוסיף גורע? רבי אשי מהכא **עֲשֵׂתִי עֲשֵׂהָ יְרִיעֵת** דל [תחסר אות] ע' מהכא הו' להו שתי עשרה. (סנהדרין ט). שעל ידי הוספת הע' נעשה מ"שתי עשרה" רק עשתי עשרה (אחת עשרה), שהוספת האות הקטינה את המספר.
- ב. **בנתינת הצדקה** אנו לוקחים לעצמנו מצווה ומקיימים מצווה גדולה. כדאיתא במדרש 'תני בשם רבי יהושע יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית שכן אמרה רות לנעמי **שם האיש אשר עשיתי עמו היום**, ולא אמרה אשר עשה עמי אלא **אשר עשיתי עמו**, הרבה פעולות והרבה טובות עשיתי עמו בשביל שהאכילני פרוסה אחת'. (מדרש רבה, רות, ה, ט).
- לא זו בלבד שהעני עושה עם העשיר טובה לעולם הבא, ולכן הוא עושה עמו יותר, אלא גם בעולם הזה עושה העני עם העשיר יותר מאשר העשיר עם העני. כלומר נכון שבעל הבית נותן תרומה לעני אולם העני גורם לבעל הבית שיקיים מצווה גדולה השווה הרבה יותר מתרומתו.
- א"נ** לא אמר **וַיִּתְּנוּ** - לרמוז שיהיה חשוב בעיניהם כאשר יתנו למשכן כאילו המה לוקחים ומקבלים מתנה מהשי"ת. (אהבת שלום)
- ו. **סילוקו כסידורו**. לעניין שהיה רך ומה שאמר הפסוק **חום ביום הלֶקְחוּ** לאו דווקא אלא דחם לא היה דאיכא מ"ד במנחות (דף צה): שהיא נאפת מערב שבת ואי אפשר שישמור החום עד השבת אם לא שנאמר לדבריו נשאר בתנור לשמור חומו עד השבת בבקר. (תוספות שם)
- נס גדול נעשה בלחם הפנים, כסידורו קָך סלוקו**. נראה לי בס"ד טעם לנס זה ללמדנו על התורה שרמוזה בלחם הפנים שיהיה התלהבות וחמימות חשק האדם בה בסוף שעת לימוד שנתייגע כהתחלת שעת לימודו שעדיין לא יגע ובמסכת יומא כתבתי בזה בס"ד. (בן יהודה שם)
- י. **מבית ומחוץ תצפנו** - מדוע שינתה התורה ולא כתבה מחוץ ומבית תצפנו, והיה מובן כפשוטו שיצפה העץ מבחוץ ואח"כ מבפנים? מפני ששלושת הארונות מרמזים על האדם, כדכתיב **פי האדם עץ השדה** (דברים כ ט) הוא נגד ארון של עץ, ושני ארונות של זהב מרמזים לשני חלקי התורה אשר נמשלה לזהב כמו שנאמר **הַנֶּחֱמָדִים מִזֶּהב וּמִפֶּזָבָה** (תהלים יט א) היינו שיהא מצופה בשתי תורות נגלה ונסתר. הארון החיצון מרמז על תורת הנגלה, והפנימי על תורת הנסתר (הגר"א)
- ע. **ועי"ל** בהיפך בזמן שעושים רצונו של מקום נחשב מלאכתו כאילו עשאנו משה ובזמן שאין עושים רצונו של מקום לא נחשב מלאכתו [כאילו עשאנו משה] ונקראת על שמם כאילו עושים מלאכה בעלמא. (חידושי אגדות - יומא ג:)
- ע. **ובזה מובן** בס"ד שפיר הטעם שצריך שיעשה המצוות **דָּרָךְ גְּדִילְתָן** לרמוז שצריך לקיים שלימות המצווה במחשבה וכוונה ודיבור ומעשה בסדר אותיות הקבועים בשם המצווה דתחילה יקדים המחשבה והכוונה שהם כחדא נפקין וכחדא שריין שיעורר מחשבתו וכוונתו כראוי לשם שמים ואחר כך יאמר הברכה הרמוזה בוא"ו ואחר כך יעשה המעשה הרמוזה באות ה"א. (בן יהודה שם)
- רבתינו ז"ל ביומא (ע"ב). אמרו שעומדין דרך גדילתן. ונראה שדייקו לה ממה שלא אמר על זה הדרך ועשית את הקרשים למשכן עומדים עצי שטים או ועשית את הקרשים עצי שטים למשכן עומדים שאז יהיה נשמע שההעמדה היא במצות המשכן שלא יהיו שוככים ומאומרו עצי שטים עומדים רמז כי חזרת תיבת עומדים גם לתכונת העצים מעצמם שיהיו כסדר העמדתם בשעת גדילתם. (אוה"ח)
- צ. **פרש"י** - יש לומר שפא ללמד שפיעודו ארון לבדו, בלא כפרת, יתן תחילה העדות לתוכו, ואחר כך יתן את הפפורת עליו. **פירש האוה"ח** - והנכון בעיני לומר כי כוונת הכתוב היא לרבות בו נתינה לומר שאחר שיתן הכפורת על הארון לא יצאו ממנו עוד לדורות עולם כמשפט ספר תורה אשר צוה לשום מצד וכו' ואמרו ז"ל (דב"ר פ"ט) משפטו שאם יהיה הפרש בין שבט לשבט בספריהם שכתבו כל שבט ספר תורה אחד יבררו הספר מספר המונח בית ה', ואמר כי העדות שם יהיו לכל יצאו עוד. ולזה ריבה בו נתינה אחר נתינה, ולטעם זה גם כן אנו מרויחים למה הקדים נתינת הכפורת לנתינת העדות, כי בא אלא לומר שאחר שנתנום בארון וכיסה בכפורת נתונים נתונים יהיו שמה עד עולם הבן. **עוד ירצה** כי לא יניח העדות בארון עד שיהיה הארון שלם בכפורת הלום ולא קודם, וזה אומרו ונתת את הכפורת וגו' אז אל הארון תתן את העדות עוד אפשר לומר על פי דבריהם ז"ל (בבא בתרא דף יד) שהלוחות ושברי לוחות מונחים בארון, לזה אמר פעם ב' אחד כנגד הלוחות השלימים והב' כנגד השבורים, **ובדרך רמז נראה** כי בא לרמוז לו שהגם שהכפורת למעלה מן העדות שהם בתוך הארון למטה מהכפורת הם בבחינה למעלה ממנה ולזה סדר נתינת העדות אחר הכפורת לומר זו למעלה מזו מה שלא היה נשמע כן אם היה מקדים לומר ונתת את העדות וגו' ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה משמע שהכפורת הוא למעלה מהארון.
- ק. **והעניין לומר** כי אף על פי שהמשכן והמקדש עתידין ליחרב, וכלי הקדש הגופניים עתידים שיאבדו בגולה, אין להבין שכשם שפסקו למטה כך פסקו למעלה תבניתם ודוגמתם ח"ו, אבל הם עומדים וקיימים לעולם, ואם פסקו למטה עתידים לחזור לקדמותם. (רבינו בחיי) איתא במדרש שעומדין לעולם שעדיין הם קיימים ונגנוזו. ועוד י"ל **עומדים** שלא תקח מאותן שנופלים והנמצאים מימים רבים שעומדים בקומתם שהם חזקים. (תוספות) **א"נ** שיעשה אותן דרך גידולן ומכאן למדנו שאין נוטלים את הלולב אלא דרך גדילתו שנאמר **עומדים**. (מעין גנים)
- וע"ד המדרש **ועשית שלחן עצי שטים, שלום ט' ובה י' שועה מ' חילה**, וכן מצינו בארון ובמזבח כי כל הטובות האלה נכללות בה ובאות בסבתם גם בסבת השלחן כי הוא מזבח כפרה לאדם והלחם שעל השלחן הוא חשוב כקרובן על גבי המזבח כשאדם טוב עין מיטיב ומאכיל שם העניים והוא שדרשו רז"ל **המזבח עץ שלוש אמות גבה וגו' וידבר אלי זה השלחן אשר לפני י-הוה** (יחזקאל מא כב) פתח במזבח וסיים בשלחן, אלא בזמן שבהמ"ק קיים אדם מתכפר ע"י המזבח עכשיו שאין ביהמ"ק קיים אדם מתכפר על ידי השלחן.
- ר. **אל יעלה בדעתך לומר** שהשכינה תשרה על העצים והקרשים של המשכן, אלא עיקר השראת השכינה תהיה על רמ"ח אברים של האדם, שהם כנגד רמ"ח מצות עשה, ועל ידי כן יהיה אדם זהיר לקדש ולטהר רמ"ח אבריו להשרות עליהם קדושה. ואפשר לומר שזה רומז הפסוק בתהלים (עח ט) **ויטש משכן שלו אהל שכן באדם**. ר"ל שאם בני האדם טובים השכינה שורה בבני אדם. (ד"ע)
- ואם לאו אינו מכפר, ואדרבה יהפך עליו למשטין בר מינן. אותיות **שטים** במספר **שטן**. (ויאמר אברהם)
- ת. **ועשו ארון עצי שטים** - ירמוז לת"ח שהוא ארון של תורה. **אמתיים וחצי ארפו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו** הרי חמישה אמות ומחצה, וכל אמה יש בה ששה טפחים, הרי ל"ג טפחים. וזש"ה (תהלים קיט יח) **גל עיני ואביטנה נפלאות מתורתך. מבית ומחוץ תצפנו** - שצריך ת"ח להיות תוכו כברו. ביום שמינו את ר' אלעזר בן עזריה לנשיא אמרו כל מי שאין תוכו כברו אל יכנס לכאן. (ברכות כח.) (רבינו אפרים)
- כבר אמרנו שהיו כל האמות שבורות** - כדי שכל אדם ידמה בנפשו כאילו הוא חסר ולא בא עד תכלית החכמה, ורז"ל אמרו (משנה, אבות ו, ו) שהתורה נקנית במ"ח מעלות רמז לדבר **ועשו ארון עצי שטים אמתיים וחצי ס"ת עולה קנ"ו ארפו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו** ס"ת עולה מ"ח כאילו אמר קנו התורה במ"ח דברים, ובא רמז באמות שבורות לפי שרוב הדברים שקניין התורה תלוי בהם תלויין במדת הענוה כי הוא יסוד ומקור לכל אותן מ"ח דברים וכן האמות שבורות מורים על לב נשבר ונדכה והוא עניו ושפל ברך, ויכול להיות שמתעם זה גזר רבי שלא ישנו בשוק כו' כדי שלא ירגילו את עצמם ללמוד מחמת יוהרא כדי להתהדר בפני הרואים כמנהג דורינו שרוב הלומדים דרכם להתפאר ולמען הרבות חריפתם ופולפולם ברבים. (כלי יקר)
- הנה החכם יהיה תוכו כברו בגימטריא טהור מבית ומחוץ (823)** עם הכולל. שלושה ארונות כנגד תורה נביאים כתובים, משנה ברייתות הלכות. (רבינו אפרים). ודרשו רז"ל למה נמשלו דברי תורה לזכוכית שנאמר (איוב כח יז) **לא יערקנה זָהב וְזִכְכִּית, לומר** לך מה זכוכית זך ומראה לך כל מה שבתוכו כך תלמיד חכם ראוי שיהיה תוכו כברו. (רבינו בחיי)
- א"נ** רמז הקב"ה שבארון מונחת רק התורה שבכתב, ויש עוד תורה שהיא תורה שבעל פה שבלעדיה התורה המונחת בארון כשבורה. (אזנים לתורה)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
ramnadhan018@gmail.com לקבלת העלון במייל נא לפנות לכתובת